

Yerel, Yerel Ölçek ve Siyasal Mücadele

İbrahim Gündoğdu

*“Biz yerel bilginin değerini iyi biliriz...
HSBC: Dünyanın yerel bankası”¹*

Giriş

Ulus-devletin anlamlılığından sermaye birikim rejimine, moderniteden postmoderniteye geniş bir tartışma alanını içeren “küreselleşme”, kısa sayılamayacak bir süredir sosyal ve siyasal kuramın gündemindedir. Sermayenin artan hareketliliğinin maddi zeminini oluşturduğu söylenebilecek “küreselleşme” sürecine ilişkin, tarihsellikten ve diyalektik düşünceden kopuk “son”cu yaklaşımları bir kenara bırakırsak, hatırı sayılır bir yazın oluşmuştur. Söz konusu yazın içerisinde, taşıdığı kuramsal önemin yanı sıra politik mücadele stratejileri açısından dolaysız yakıcılığı açık olan, “küreselleşme-yerelleşme ve ulus-devlet” meselesi ayrıcalıklı bir yer oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, teknolojik gelişmelerin ve artan sermaye hareketliliğinin ulusal sınırları anlamsızlaştırdığı dile getirilmekte ve ulus temelli toplumsal-ekonomik projelerin geçersizleştiği söylenmektedir. Kapitalizmin doğuşundan ve özellikle Fransız Devriminden bu yana temel sosyal-politik birimi ifade eden ulus kategorisinin artık başat bir nitelik taşımadığı savının, toplumsal ilişkilerde köklü bir değişikliği imlediği açıktır. Nitekim, küreselleşme sürecini böyle bir bakışla değerlendiren yaklaşımlar, modernitenin aşıldığını ve post-

¹ Küresel ölçekte çalışan İngiltere merkezli bir bankanın (HSBC) ülkemizde yürüttüğü reklam kampanyasından.

modern bir duruma geçildiğini ifade etmektedir.

Ulusal sınırların anlamsızlaştığı ve ulus-temelli projelerin geçersizleştğinde ortaklaşan bu yaklaşımların, sürecin hangi ölçeği başat kıldığı ve siyasal mücadelede hangi ölçeğin temel alınması gerektiği noktasında farklılaştığı görülmektedir. Bir kısmı, küreselleşme sürecinin ulus-altı yerel birimleri öne çıkardığını ve sürecin yerel birimler temelinde geliştiğini söylemektedir. Bu çerçevede, yerel ölçek başat siyasal mücadele alanı olarak tanımlanmaktadır. Diğerleri ise, küreselleşme ile birlikte üretim ve tüketimin dünya çapında düşünüldüğü bir sermaye ilişkisinin oluştuğunu ve bu durumun sınırsız bir toplum için tarihsel olanak sunduğunu dile getirmektedir. Açık ki, bu yaklaşım sınırsız bir alan olarak gördüğü küresel ölçeği öne çıkarmakta ve başat siyasal mücadele alanı olarak tanımlanmaktadır.

Ancak, belirtmek gerekir, iki yaklaşım arasında köklü bir ayrışma söz konusu değildir. Özellikle Seattle, Prag, Cenova gibi küreselleşme karşıtı hareketlerin belirli bir ilgi bulması ile birlikte öne çıkan ikinci yaklaşım, ilk yaklaşımı yerel mücadele anlayışının yeni bir sınırlayıcı çerçeve ürettiği gerekçesiyle eleştirmektedir. Bu nedenle, farklılaşmanın temelinde, “küreselleşme” sürecine yönelik kuramsal anlaşmazlık değil, daha çok, politik proje tahayyülü bulunmaktadır.

Bu çalışma, küreselleşme-yerelleşme ilişkisini ve yerel temelli politik projeleri inceliyor. Bu nedenle, küresel ölçeği başat kılan ikinci yaklaşımı gündemine almıyor. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, küresel ölçeği öne çıkaran yaklaşım ile yerel ölçeği temel alan yaklaşım arasında günümüz toplumsal ilişkilerinin “yeni”likleri (sosyal sınıflar, üretim, modernite, ulus-devletin durumu, küreselleşme vs.) noktasında belirgin bir örtüşme söz konusudur. Dolayısıyla, çalışmanın yerelci siyasal stratejilerin hareket noktalarını ilişkin değerlendirmelerin, büyük ölçüde, küreselci siyasal stratejileri de içerdikleri söylenebilir.

Birinci bölümde, son dönemde yerelin/yerel politikaların öne çıkışı tartışılıyor. Bu bölümde, yerelin/yerel politikanın öne çıkışı, Fordist düzenleme pratiklerinin krizi ve sermayenin kriz karşısında geliştirdiği stratejiler ile birlikte değerlendiriliyor. İkinci bölümde, yerelleşmeden ve yerel politikadan sıkça söz edilmesine karşın yereli kavramsallaştırmadaki eksikliğe dikkat çekilerek “yerel nedir?” sorusu yanıtlanmaya çalışılıyor. Üçüncü bölümde, yerel temelli iki farklı politik proje, çelişkileri ile birlikte irdeleniyor ve verili toplumsal ilişkilere alternatif olma iddiaları sorgulanıyor. Dördüncü bölümde ise, günümüzde siyasal mücadelede için hangi ölçeğin temel alınması gerektiği sorusu küreselleşme tartışmaları bağlamında yanıtlanmaya çalışılıyor. Son bölüm ise, genel bir değerlendirmeyi içeriyor.

1. Yerelin/Yerel Politikanın Öne Çıkışı

Kapitalist toplumsal ilişkilerin ilk kez İngiltere’de ortaya çıkışı ile ulus/ulus-devlet fikrinin-pratiğinin belirlenmesi arasında belirli bir eşzamanlılık söz konusudur. Bu durum, kapitalizm ile ulus kategorisi arasında mutlak bir eşitlik kurmaktan daha çok, belirli bir ilişkiye dikkat çeker. Siyasi olarak oluşturulmuş mülkiyet biçimlerinin zayıflığı, coğrafyanın sınırlı yapısının katkısıyla dışa doğru değil içe yönelik gelişen toplumsal ilişki düzeyi ve özelleşmiş bir işbölümü temelli ilişkiler ağı gibi özgün nitelikleri ile birlikte İngiltere, hem kapitalizmin ortaya çıkışına hem de birleşik bir ulus-devletin evrimine yol açmıştır. İngiltere’de kapitalizmin ulus-devlet ile birlikte doğuşundan bu yana, sermaye ilişkisi, Fransa ve Almanya başta olmak üzere, ulus-devlet ile birlikteliğini farklı mekân larda farklı yollarla kurmuştur (Wood, 1999). Kuşkusuz, kapitalizm ile ulus-devletin evliliği, yarattığı modernleşme dalgası ile birlikte verili toplumsal ilişkileri belirli bir homojenliğe taşımıştır. Ulusal sınır, merkez eksen-

li mekân sal örgütlenme, ulusal kimlik gibi bütünselleştirici pratikler çeşitli farklılıkların varlığını ortadan kaldırmış ya da unutturmuştur. Bu durumun, geleneksel toplumsal ilişkilerin temel alanı olan yereli ve yerel politikayı ikincilleştireceği açıktır.

Söz konusu durum, İkinci Dünya (Paylaşım) Savaşı ardından dünya ölçeğinde en üst düzeye ulaşmıştır. Sermayenin yaşadığı yapısal kriz, sömürge ülkelerde yaşanan ulusal-kurtuluş hareketleri ve sosyalizmin geniş kitleler nezdinde gördüğü kabul gibi temel gelişmeler, savaş sonrasında kapitalizmin yeniden yapılanmasını gerekli kılmıştır. Hobsbawm'ın "ekonomik liberalizm ile sosyal demokrasi arasında, ekonomik planlama fikrinin öncüsü olan SSCB'den ödünç alınan bazı kalıcı unsurlarla gerçekleştirilen bir tür evlilik" (1996: 314) olarak tanımladığı bu yeniden yapılanma, ulusal ölçeği merkezine alan "tek uluslu" kalkınma projesi idi (Jessop, 1982). Düzenleme Okulu dilini kullanırsak, montaj hattına dayalı standart kitlesel üretim üzerinde yükselen bir sermaye birikim rejimi (Fordizm) ve söz konusu birikim rejimini mümkün kılan kitle temelli düzenleme biçimleri (sendikalar, örgütler, partiler, tüketim ilişkileri...) savaş sonrası kapitalizmin çehresini oluşturunuyordu. Bütünsel bir toplumsal düzenlemeyi anlatan bu tabloda, ulus-devlet merkezi bir rol üstlenmekte idi (Harvey, 1997: 143-163).

Bu çerçevede ulus-devletin artan etkinliği, yerel olanı ve yerel politikayı daha fazla silikleştirmiştir. Bu dönemde, üretimi ilgilendiren temel kararlar, ulusal düzeyde, işçi örgütleri, büyük sermaye ve ulus-devlet arasında toplu pazarlık ile belirleniyor; yerel düzey ise, ağırlıklı, söz konusu kararların uygulama sahası olarak tanımlanıyordu. Bu nedenle, savaş-sonrası dönemde, kentler ve yerel yönetimler ulus-devletin uzantısı (ajanı) olarak görülmekte ve yerel politikalar sadece istatistik hesapları çerçevesinde düşünülmekte idi (Godwin, 1989: 150-151).

Bu durumun, geç-1960'lardan itibaren değişmeye

başladığı görülmektedir. Gelişen sosyal-siyasal hareketler, Fordist düzenleme çerçevesinde birbirine eklenmiş söylem ve pratiklerin çözülüşünü işaret ediyordu. Tüm dünyada Vietnam'daki Amerikan müdahalesine karşı başlayan savaş-karşıtı hareket, Amerika'da yaşanan radikal siyah hareket (yurttaş hareketi), Avrupa'da yoğunlaşan gençlik isyanları, gelişen yeni toplumsal hareketler (çevreciler, feministler, eşcinseller, otonomlar) ve bunlarla birlikte, gittikçe yoğunlaşan işçi sınıfı mücadelesi savaş-sonrası büyük yanılsamalar üreten toplumsal uzlaşmanın² çözülüşünü anlatıyordu.³

Bu dönemde ortaya çıkan kentsel sosyal hareketler ise, merkezi devlet ile yerel devlet arasındaki eklenmenin çözülüşünü işaret ediyordu. Kapitalist toplumsal ilişkinin çelişkili yapısı, kendisini kent mekânında da gösteriyor ve kentsel mekân ın özgün bir niteliği olan konut, eğitim, sağlık, ulaşım gibi kolektif tüketim alanları, dolaylı ya da dolaysız biçimleri ile, verili geçici toplumsal uzlaşmayı sarsan sınıf mücadelelerine sahne oluyordu (Castells, 1977). Tüm bu mücadeleler, büyümeye dayalı toplumsal uzlaşmayı geçersizleştiren ve buna bağlı olarak mücadelelerin derinliği ve yoğunluğunu artıran sarmalı yaratıyordu. Toplumsal ilişkilerin yeni bir dizilişini mümkün ve gerekli kılan bu sarmalın, örgütlü işçi sınıfını ve geniş kitleleri gerileterek sermaye ilişkisini yeniden üretecek yeni bir hegemonik proje ile aşılması hedeflenmiştir (Jessop, 1982). Yerel birimler ve yerel politikalar ise, bu tarihsel uğrakta öne çıkmıştır (Goodwin, 1989: 158).

Harvey'e göre, yerel birimlerin ve yerel politikanın öne çıkışı, temelde, Fordist birikim rejiminin krizi ve Fordizm-sonrası bir birikim rejiminin oluşumu ile ilişkilidir (1985). Fordist birikim rejimi, ulusal devletin merkezi rol aldığı ve kentlerin, daha çok, merkezi devlet desteğinde tüketim odaklı örgütlendiği bir düzenleme tarzında sürüyordu. Fakat daralan piyasalar, teknolojik gelişmelerle birlikte artan sermaye hareketliliği ve küresel işbölümündeki köklü değişiklikler ulusal

² Bu öyle bir yanılsamaydı ki, bugün için yabancı olmadığı tarih ve ideolojinin sonu tezlerini üretmişti. Örneğin, C.W.Mills (1959) *The Sociological Imagination* kitabında, Batı toplumlarının sorunlarını önemli ölçüde çözdüğünü, Aydınlanmanın temel öngörülerinin gerçekleştiğini, refahı tüm topluma paylaştıracak toplumsal-siyasal örgütlenmenin oluşturulduğunu ve daha "iyi" bir şeyin zorunlu ve istenir olmadığı bir sosyal ilişkinin kurulduğunu söylüyordu (aktaran Wood, 2001: 7-11).

³ Bu dönemin ünlü filozofu Foucault, 1966'da yayımlanan *Kelimeler ve Şeyler* kitabında, "yeni bir şeylerin, ufukta belli belirsiz bir çizgi olarak gördüğümüz bir şeylerin başlamak üzere olduğuna inanmamızı sağlayan şu boğucu duygu; bu duygu ve izlenim temelsiz değil belki de" diyordu (aktaran Best ve Kellner, 1998: 52).

41 Swyngedouw'a göre, bu çözülüşün ardında Fordizmin kendi gerili-mi yatmaktadır. Fordist düzenleme bir yandan ulus-devlet ölçeğinde gerçekleştirilirken, öte yandan ekonomik ilişkileri artarak uluslararasılaşmaktadır. Teknolojik gelişmelerle birlikte hareketlilik kapasitesi artan sermayeyi, ulus-devlet sınırlarında tutmak güçleşmiştir. Sermayeye, avantajlı pozisyonlar için ulus-devletin düzenlemesinden kaçış olanağı demek olan bu durum, Fordist düzenlemeyi çözmüş ve onun merkezi gücü olan ulus-devleti/ulusal ölçeği geriletmiştir. (1997:153-156).

devletin merkezinde yer aldığı Fordist düzenleme biçimini ve birikim rejimini geçersizleştirmiştir.⁴ Bu durumda, yeni birikim rejimi ve buna uygun düzenleme tarzı için çeşitli stratejiler ortaya çıkmıştır. Harvey'e göre, esneklik, Fordizm-sonrası dönemin temel stratejisidir. Bu yeni birikim stratejisi, emek süreçleri, işgücü piyasaları, üretim ve tüketim kalıpları açısından esnekliğe yaslanmaktadır. Hızlı ticari, teknolojik ve örgütsel yenilenme temel niteliğidir. Esneklik ve hareketlilik artışından gelen güç, sermayeye, emek karşısında daha avantajlı bir konuma taşımıştır. Fordizm-sonrası birikim rejimi, emek örgütlerinde ve reel işçi ücretlerinde ciddi bir gerilemeye yol açmıştır (Harvey, 1997: 170-171). Bununla birlikte, ekonomik yapıdaki "Fordizmden esnek birikime" doğru değişimin dolaysız etkileri yoğun olarak kentlerde ve kentleşme süreçlerinde yaşanmıştır. Fordizmin ve Keynesçi refah devletinin çözülüşü, ulusal devlet himayesindeki tüketim merkezli Keynesçi kent örgütlenmesini de ortadan kaldırmıştır. Artık, yerel birimler, ulusal devletin finansman desteğinin yokluğunda, kendi başlarının çaresine bakmak zorundadır. Bu durumda, kentler, birbiriyle ilişkili, iki strateji geliştirmektedir. Birinci stratejide, kentler, Keynesçi kentin kitlesel tüketiminden farklı ayırmacı bir tüketimin ve üretimin mekân sal bölüşümüyle ilişkili olarak kendi rekabet durumlarını artırma girişiminde bulunmaktadır. İkinci stratejide ise, kentler, finans ve yönetimde önemli denetleme-yönetme işlevine sahip olmak için birbirleriyle yarışmaktadır. Böylelikle, yerel birimler rekabetin odağı, yerel politika da hareketli sermayeyi kente çekme mücadelesi haline gelmektedir (Harvey, 1985: 205-217).

Harvey'in söz konusu değerlendirmelerinin, belirli bir sınırlılığa sahip olduğunu belirtmek gerekir. Tek bir mantık temelinde olduğu söylenen sermaye birikim süreçlerinin tüm toplumsal yapıyı belirlediği kabulünün taşıdığı işlevselcilik ve hegemonik mücadelelere yer vermemenin getirdiği mekanik çözümleme,

Harvey'in "sermaye mantığı yaklaşımını" sorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, esnek birikim, Fordizm-sonrası kent ve yeni yerel politika kavramsallaştırmaları siyasal mücadele süreçlerinden yalıtık, mekanik ve işlevselci bir içerik taşımaktadır. Ancak, bu durum, Harvey'in yaklaşımını sermayenin bir eğilimi olarak düşünmemize engel değildir. Çünkü, Wood'un da belirttiği gibi, toplumsal ilişkilerde "yeni" bir dizilişi gerektiren sarmal karşısında, sermaye, yeni bir hegemonik proje eşliğinde toplumsal yaşamın tüm alanlarında tek etkin güç ("tam kapitalizm") olmayı hedeflemektedir (1996).

Söz konusu hegemonik proje, önemli bir ayağını yerel yönetimlerin üzerine kurmaktadır. Bu stratejide, ulusal devletin yerel birimlere yaptığı finansal destek büyük ölçüde sınırlandırılmış ve yerel yönetimler, serbest piyasa mantığı içerisine çekilerek hizmetlerin sağlanmasında rekabetçi ve kolaylaştırıcı birimler (*enabling council*) haline dönüştürülmek istenmektedir. Serbest piyasa içerisinde ulusal devletin sınırlı finansman desteğinde yerel birime, gelişme için sermaye çekme ve kaynaklarını pazarlama stratejisi önerilmektedir (Kösecik, 2000).

Bu durum, emek-sermaye ilişkisini önemli ölçüde etkilemektedir. Sermaye artırdığı hareketlilik kapasitesi ile birlikte, yarışan yerel birimler arasında kendisi için cazip olanak sunan bir yerel birimi, bir diğerini terk ederek, tercih edebilmekte ve belirli bir süre sonra, yarışan başka bir yerel birimin sunduğu daha cazip olanak nedeniyle, bu yerel birimi de terk edebilmektedir.⁵ Bu sürecin mağdurları ise, çalışan sınıflar olmaktadır. Sermaye için daha cazip olanak sunma yarışında, çalışan sınıflar büyük gelir kayıplarına uğramaktadır. Ancak, çalışan sınıflar için daha yakıcı olanı, sürecin sermaye karşısında daha fazla kolektif mücadeleyi gerektirdiği bir durumda, çalışan sınıfların yerel birimler etrafında birbirleriyle sermaye çekebilme yarışına çekilmeleri olmaktadır. Söz konusu yarışta çalışan sınıflar iş-

51 Elbette, söz konusu eğilim sermayenin kolaylıkla bir yerel birimden diğerine yönelebilemesi olarak okunmalıdır. Sermaye için belirli bir yatırımın taşınmasının getireceği maliyet aşıldığı zaman söz konusu eğilim realize olabilecektir. Burada vurgulanan ve dikkat beklenen nokta, yarışmacı yerel birimler modelinin sermaye ile çalışan sınıflar arasındaki eşitsiz ilişkiyi katmerleştirmesidir.

6| Öte yandan belirtmeden geçemeyeceğimiz bir nokta da, söz konusu hegemonik projenin yerelleşme stratejisinin belirli bir ideolojik gereksinim ile örtüştüğüdür. Bilindiği gibi, modernleşme kuramı toplumlara kapitalizmin gelişimi ile paralel olarak kalkınmanın gerçekleşeceği vaadinde bulunuyordu. Söz konusu kuramın toplumsal gerçeklik ile çeliştiği yaşamsal veri iken, modernleşme kuramında ısrar etmenin kapitalizmin ideolojik olarak inandırıcılığında ciddi bir sorun yaşatacağı açıktır. Modernleşme kuramının yenilenecek sermaye ilişkisi ile uyumlu yeni bir çerçeveye taşınması gereksiniminin, karşılığını yerelleşme-yarışan yerellikler modelinde bulduğunu görüyoruz. Dünya Bankası gibi uluslar arası örgütlerin yeni çerçeveyi ısrarla sahiplenmesinin ardında, diğer boyutlarının yanı sıra, kapitalist ideolojinin yeniden üretim gereksinimi vardır. Yerelleşme-yarışan yerellikler modeli ile klasik modernleşmeciler harfiyen yerine getiren ancak yine de az gelişmişlikten kurtulmayan topluma, kabahatin yerel kaynakları “iyi” bir şekilde kullanamayan yöneticilerde olduğu söylenmekte; böylelikle, insanların asıl suçlu olarak kapitalizmi, emperyalizmi ya da verili uluslararası ilişkileri görmesi önlenmeye çalışılmaktadır (Çulhaoğlu,

sizlik endişesi ile, önceki dönemlerden daha yoğun olarak, disipline edilmektedir (Şengül, 2001: 153-154).

Bu bölümde, yerel birimlerin ve yerel politikanın öne çıkışının, sermayenin krizini aşmak için geliştirdiği strateji ile ilişkili bir durum olduğunu gösterdik.⁶ Ancak, yerel, ulusal ve küresel olandan sıkça söz etmemize karşın, bu kavramların tam olarak neye karşılık kullandığımızı belirtmedik. Küresel olanın ekonomik ilişkilere, ulusal olanın politik iktidara (ulus-devlet) karşılık geldiği düşünülebilir. Ancak, yerel ile neyin tanımlandığı belirsizdir. Üçüncü bölümde, bu belirsizlikle ilgileniyoruz.

II. Yerel Nedir?

Yerellik, son dönemde, sosyal bilimlerde, ağırlıklı, sosyoloji ve coğrafya çalışmalarında sıkça karşılaşılan bir kavram haline gelmiştir. Özellikle, 1970’lerin sonu ve 1980’ler boyunca yaşanan sosyo-ekonomik değişimin coğrafya üzerinde yarattığı farklı etkiler, sosyal bilimcilerin “yerel” olan ile ilgilenmesine yol açmıştır. Bu ilgi artışında, kuramsal alanda yapısalcılığın gözden düşüşünün de önemli bir etkisi vardır. Ancak, söz konusu ilginin ve aynı zamanda yapısalcılığın gözden düşüşünün temelinde, sermaye ilişkisinin yeniden yapılandırılması sürecinde yerel mekân sal farklılıkların belirleyici bir rol alması yatmaktadır (Duncan ve Savage, 1991).

Yerelin ilgi odağı olmasına karşın, “yerel” kavramı oldukça belirsizdir. Urry’e göre, bu belirsizliğin ardından, kavramın iki farklı sürece gönderme yapması yatmaktadır. Kavram, hem coğrafi açıdan sınırlanmış belirli bir alan, hem de belirli bir sosyal ilişki biçimini üreten toplumsal-mekân sal süreçler için kullanılmaktadır. Bu nedenle, birbirinden oldukça farklı yerellik kullanımı söz konusudur. Yerel direnişler, yerel kültür, yerel rekabet, yerel farklılıklar, yerel örgütlenmeler...gibi tanımlamalar göstermektedir ki, yerel olan oldukça karmaşıktır (1999: 93-107). Görgül anlamıyla genel olarak tanımlanabilecek bir süreç yaşanmadığı

gerçeği ise, yereli daha da belirsiz kılmaktadır. İsveç'te savaş sonrası dönemde konut politikalarına ilişkin yerel devletin (*local state*) etkinliğini araştıran bir çalışma, konut alanı, toplumsal barınma gibi alanlarda yerel olanın önemli ve anlamlı olduğu söylerken, sınıfsal durum ve gelir dağılımına göre konut edinme süreçlerinde yerel olanın anlamlılığını yitirmekte olduğu sonucuna varmaktadır. Bu çalışmayı yapan yazarlara göre, yerel olan analiz nesnesine göre değişmektedir ve genel bir yerellik teorisi oluşturmak verimsiz bir çaba olacaktır (Elander vd., 1991). Bu nedenle, Massey'in belirttiği gibi, verili bir alana ilişkin sosyal ve ekonomik yapıları, yereli, bu alana ait daha geniş ulusal ve uluslararası mekân sal işbölümü ilişkilerinin birbirini izleyen rollerinin karmaşık bir bileşimi olarak görmek gerekmektedir (aktaran Urry, 1999: 103).

Öte yandan, genel bir yerellik teorisinden kaçınmakla birlikte, kimi özgün unsurlar ile yereli ilişkilendiren yaklaşımları değerlendirebiliriz. Bu bağlamda, kültür alanındaki çalışmalar iyi bir örnektir. Modernite paradigmasının merkez-çevre, Batı-Doğu gibi diktomatik çözümleme anlayışına sahip olduğu söyleyerek eleştiren kültür çalışmalarına göre, küreselleşme, modernitenin ulusal kimliklere dayalı evrensel-homojen kültürel varsayımını geçersizleştirmiş ve çoğulcu, heterojen bir kültürel ortam yaratmıştır. Bu yeni kültürel ortam, küreselleşme sürecinin getirdiği yeni ölçekler ilişkileri ile bağıntılıdır. Bu çerçevede, yerel olan çoğulcu, heterojen yeni kültürel ortamın yatağıdır (Hall, 1991). Yereli kültür ile ilişkilendiren ve bu çerçevede çoğulcu, demokratik bir toplumsal ilişki kurgulayan bu yaklaşım, iki açıdan sorunlu gözükmektedir. Öncelikli olarak, kuşkusuz kültürün-kimliğin özgün bir mekân ı olan, yerel alan önsel olarak çoğulcu, heterojen bir kültürel ortam sunmamaktadır. Bir çok yerel kültürün, içe kapanmacı, hiyerarşik, bütünselleştirici (*totalize*) pratikleri ile sıkça eleştirilen ulusal kültürden daha büyük sorunlar taşıdığı bilinmektedir. Kaldı ki,

2001: 26-27).

7| Elbette, tarihsel bir kategori olarak ulusu ve ulusal kültürü değişmez ilan etmiyoruz. Ulus, ikinci bölümün başında da belirtildiği gibi kapitalist toplumsal ilişki ile birlikte düşünülmeli gereken, farklı sosyal –siyasal mücadele süreçlerinde gelişen tarihsel, dolayısıyla ortaya çıktığı gibi sonlanabilecek, bir olgudur. Ancak, tarihsel bir ilişkinin mekanik bir çerçevede, “yenisi geldi eskisi gitti” çerçevesinde düşünülmemeyeceğinde ısrar ediyoruz. Öte yandan, kapitalist toplumsal ilişkilerin, ulus kategorisini geçersizleştirerek değil, değiştirerek ve yenden üretmek geliştirmesini düşünüyoruz. Ulus bu çerçevede değerlendirilen bir çalışma için bkz. (Wood, 1999)

8| Sosyal ilişkilerin belirli metaforlarla açıklanması, anlaşılır olabilmek açısından faydalıdır. Ancak, metaforun özenle seçilmesi ve ifade edilmek istenen olguyu belirli ölçüde temsil etmesi gerekmektedir. Bize göre, son zamanlarda sıkça karşılaştığımız metaforik ifadelerin önemli bir kısmı bu tür bir kaygıdan uzaktır. Bu durumda, eşitsiz gelişen kapitalist toplumsal ilişkilerin eşitler arası bir ilişkiyi çağrıştıran “oyun”, “yarışma” gibi metaforlarla anlatılması iyi örnektir. İlymser bir yaklaşımın sınırlarında sözcük dağarcığımızda daralma ile açıklanabilecek bu durum, bizce, köklü bir kuramsal yitimin ifadesidir. Örneğin, Laclau ve Mouffe tarafından siyasal mücadeleyi anlatan bir kavram olarak hege-

bir tek yerel kültürden değil, yerel kültürlerden söz edebileceğimiz bir gerçeklikte, kuşkusuz önemli bir zenginliği ifade eden yerel kültürlerin, kültür temelinde nasıl çoğulcu, demokratik bir ilişki kuracağı belirsizdir. İkinci olarak, söz konusu yaklaşım yaklaşık iki yüzyıldır sosyal ilişkilerin önemli bir belirleyeni oluşturmuş ulusal kimliğin etkilerini gözardı etmektedir. Ulusal kültür ve kimlik, içerdiği bir çok sorunla birlikte, iki yüzyıldır gerçekleştirilen pratikleriyle göz ardı edemeyeceğimiz kadar yerleşik bir gerçeklik taşımaktadır.⁷

Kimi yaklaşımlar ise yerel olanı emek gücü çerçevesinde düşünmektedir. Örneğin, Cooke, yerel olanın emek pazarı ile tanımlanabileceğini söylemektedir (1990). Üretime ilişkin temel kararların yerel birimlere sermaye için cazip olanaklar sunma yarışmasına yönlendirildiği bir ortamda, yerel olanın emek pazarı olarak tanımlanması teorik olarak belirli ölçüde geçerlik taşımasına karşın, siyasal mücadeleye temel alınması durumunda önemli bir sorun içermektedir. Her ne kadar yerel olan emek-pazarı ile özgünlük kazanmaktaysa da, önceki bölümde belirtildiği gibi, yarışmacı yerellikler çerçevesinde sunulan bu durum emekçiler için daha düşük ücret ve daha fazla sermayeye tabii olma anlamına gelmektedir. Kaldı ki, bu tür bir mücadele stratejisi, emeğin karşıtı sermayeye göre örgütlendiği ulus-devlet düzeyini boşlayacak ve “eşitler arası olmayan yarışmada”⁸ çalışan sınıfların mücadelesini engelleyici olacaktır (Şengül, 2001: 152).

Yukarıda sözünü ettiğimiz sorun, yereli toplumsal fail olarak gören yaklaşımda daha net görülmektedir. Bu yaklaşıma göre, yerel olan, içerdiği ortak sosyal ilişkiler temelinde yerel bağımlı aktörleri çıkarları etrafında birleştirebilmekte ve ortak mücadeleye taşıyabilmektedir. Bu çerçevede, bir toplumsal fail olarak ortaya çıkan yerel, sosyal-ekonomik süreçleri değiştirip-dönüştürecek temel aktör olmaktadır (Cox ve Mair, 1991). Cox ve Mair’e göre, fail olarak yerellik, sınıf failinin mücadele içerisinde oluşması gibi, mücadele sü-

reçlerinde şekillenir ve yerel olarak belirlenmiş aktörlerin dayanışmacı mücadele süreçlerinde çeşitli yerel organizasyonların harekete geçirilmesiyle oluşur. Bu nedenle fail olarak yerellik, bireysel yerel aktörlerin toplamı değildir (1991: 204-205). Bununla birlikte, yazarlara göre, yereli bir fail olarak tanımlamak, içerisinde bulunduğumuz coğrafi yeniden yapılanma sürecinin yerel birimlerin önemini artırdığı bir dönemde, söz konusu sürecin çok önemli bir ögesi olma anlamına da gelecektir. Yerel bağımlı aktörler arasında kurulacak koalisyonlarla oluşacak yerel toplumsal fail, yeniden yapılanma sürecinde kendisi de bir çelişki ve mücadele nesnesi haline gelmiş olan devlet (merkezi ve yerel) yapılarını etkileyecek ve belirleyecektir. (Cox ve Mair, 1991: 208-209).

Yereli politik süreçlerin başat ölçeği olarak tanımlayan bu yaklaşımın kimi vurgularına hak vermek gerekir. Yazarların da belirttiği gibi, yerel ölçekteki kimi gelişmeler ulusal politikaların oluşumunda etkili olmakta ve “ulusal ekonomi politikalar sadece ulusal ölçekteki aktörler tarafından değil, yerel ölçekteki aktörlerin oluşturduğu koalisyon tarafından da belirlenmektedir” (Cox ve Mair, 1991: 204). Öte yandan, yerel failin, yerel aktörler toplamı olarak değil, mücadele süreçleri içerisinde oluşacak bir güç olarak tanımlamak da, mekân fetişizm eleştirilerine karşı, olumludur. Ancak, bize göre, yerelin politik mücadele süreçleri için başat ölçek olarak tanımlanması oldukça sorunludur. Çünkü, kendini ulusal ölçekte örgütlemiş çalışan sınıfların kazanımlarını koruma ve ileriye götürme olanağını elinden alır ve onu yerel olanla sınırlandırır. Ekonomik ve sosyal politikaların hâlâ ulus-devlet eliyle yürütüldüğü ve ulus-devletin temel iktidar alanı olduğu bir gerçeklikte, yerellik temelli stratejilerin çalışan sınıflar için çok ağır siyasal sonuçları olacaktır (Şengül, 2001).⁹ Kapitalist toplumsal ilişkilerin yarışmacı yerel birimler üzerinden kendini yeniden ürettiği bir konjonktürde, yerel birimleri temel alan yerel fail-

monya “siyasal oyun” (1996:236) olarak tanımlanmaktadır. Kartların eşit olarak dağıtıldığı ya da sahaya eşit sayıda oyuncu ile çıkıldığı bir mücadeleyi çağrıştıran bu metafor, bize göre, kapitalist sosyal ilişkinin eşitsiz gelişme niteliğini yansıtmamaktadır. Bu yaklaşımın eleştirisi için bkz. (Arslan, 2000:125)

- 9) Yereli siyasal sonuçlarını gözeterek değerlendirmenin önemi, yerel üzerine yapılan bir tartışmada ortaya çıkıyor. Küreselleşme ile birlikte yerel ağların öne çıktığı ve yerel alanda küresel düşünen bireylerin oluştuğunu söyleyen bir yaklaşıma karşılık “...klasik çerçeveyi aşarak iletişim teknolojilerini kullanan bireylerin büyüklüğü nedir?” sorusu, bir tartışmacı tarafından “bu sayının küçük olup olmadığı önemli değil, önemli olan soru şu, böyle network ilişkileri içinde olan bireyler toplumu içinde demokrasi-nin anlamı nedir?..bu-radaki teorik soru önemli. Ben teorik olarak bunu düşünebiliyor muyum-düşünemiyor muyum...” şeklinde yanıtlanmaktadır (WALD, 1997:65-67). Görülüyor ki, yerellik tartışması, siyasal sonuçlarından uzaklaşıldıkça, idealist bir tartışmaya dönüşmektedir.

ler stratejisinin kendini yarışmacı mantıktan nasıl ayıracağı oldukça belirsizdir. Nitekim Cox ve Mair de bu durumun bir ölçüde farkındadır:

Sermaye akışları ve yeni mekân sal işbölümündeki roller için, yerellikler arasında büyüyen rekabet mekanizması, sonuçta, yerel düzeyde bazı yurttaşlık haklarının erozyonuna yol açmaktadır, çünkü, diğer yerelliklere potansiyel sermaye akışı gerçekliğinde bunlara çok uzun süre dayanılmaz. Bu ikilem, özellikle, bazı ilerici yerellikler içerisinde gerçekleşmektedir ve bu durum, ilerici güçleri, yerel iş ortaklıklarının kollarında beklemeye itmektedir (1991:211).

Bu vurguya karşın yerel ölçeği temel alan yerel failer stratejisinde ısrarın ardında, postmodern teorisinin olduğunu görmekteyiz. 1970’li yıllardan itibaren sanat, özellikle mimarlık, felsefe ve sosyoloji alanlarından yükselen postmodern teori, gerçekliğin farklılaşmış, çoğul ve parçalı bir nitelikte olduğunu söyleyerek modernitenin evrensellik, bütünlük savlarını eleştirmektedir. Farklı alanlardan yükselen postmodernizm saptamalarını bir araya getiren Lyotard’a göre, sanayi-sonrası teknolojilerle birlikte bilginin alımlanma, kategorize edilme ve kullanılma biçimleri değişmiştir. Bunun sonucunda, modern dönemin bilgiyi meşrulaştıran, “gerçeği bulmak” için ya da “insanlığın kurtuluşu” için bilgi gibi, üst-anlatıları geçersizleşmiştir. Postmodern durumda bilgi, teknoloji aracılığıyla bağlamı kontrol edebilme ya da bağlamda işliyor olma ilkesiyle meşrulaşmaktadır. Dolayısıyla, gerçekliği belirleyen teknolojidir. Bu çerçevede, anlam, ancak yerel ve kısmi olarak üretilebilecektir (Lyotard, 2000). “Üst-anlatılarının ölümünü” ilan eden bu yaklaşımın, kaçınılmaz olarak belirli ölçüde “bütünlüğü” öngören siyasal projeleri, Baudrillard’ın (1991) taşıdığı türden bir katastrof stratejisinden ayırt edebilmesi güç görünmektedir. Fakat, Lyotard’a göre, üst-anlatıların ölümünü ilan etmek toplumsal bağın yitimini gerektirmez. Çünkü, bizleri barbarlıktan koruyan şey, meşruluğun yalnızca kendi dilsel pratik ve iletişimsele etkinliklerimiz-

den kaynaklandığını bilmemizdir. Üst-anlatı döneminde, bilim kendi dil oyununu dışındaki oyunları geçersiz ilan etmekte idi. Ancak, postmodern durumda, birey çok daha karışık ve hareketli bir ilişki ağında, bir çok dil oyununun kesiştiği nokta olduğu için, toplum farklı dil oyunlarını bir arada bulundurur ve üst-anlatıların yokluğunda, her dil oyunu kendi meşruiyetini kendinden alır. Bu çerçevede, ne farklı dil oyunlarını birleştirecek bir üst-anlatı yaratılmalı ne de herhangi bir oyuncunun dil oyunundan çıkarılmalı ya da atak yapması engellenmelidir. Sadece, yerel olmak kaydıyla, oyuncuların isteğiyle değiştirilebilir geçici uzlaşılar üretilmelidir (Lyotard, 2000).

Böyle bir kurguda, siyasetin, “bütünlüklü” toplumsal projelerden uzak, değiştirici-dönüştürücü mücadele pratiklerinden yalıtık, sadece her oyunun etkinliğine zemin oluşturan ve farklı dil oyunlarını koruyan bir bağlama taşınacağı açıktır (Callinicos, 2001). Nitekim, yerel, kısmi mücadeleleri temel alan Feher ve Heller’e göre, her şeyin ondan hareketle açıklanabileceği merkezi olmayan ve dolayısıyla bütünlük sunmayan modern toplumların bütünsel olarak değiştirilmesi de mümkün değildir (1988). Bu sav, bizi, modernizm-postmodernizm, evrensel-yerel, bütün-parça, merkez-ağ tartışmalarını siyasal bir bağlama taşımamız gerektiğini gösteriyor. Bunu sonuç bölümünde yapmayı hedefliyoruz. Önümüzdeki bölümde ise, yerel ölçeği temel alan somut iki siyasal projeyi irdeleyeceğiz.

III. Yerel Mücadele: Alternatif mi?

Kapitalist toplumsal ilişkinin 1970’lerdeki krizini yeniden yapılanma stratejileriyle aşmaya çalışan sermayenin, karşı bir mantığın hâkimiyeti mücadelesini veren solu da belirli bir “yenilenmeye” taşıyacağı açıktır. “Yenilenmeyi” yerel ölçek temelli mücadelede gören kimi yaklaşımlar, günümüzde küreselleşme sürecinin yarattığı sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel tahribata karşı alternatif bir projeden söz etmektedir.

10| Bkz. Hines C., (2000), ve Dickens. P., (1989)

Bu bölümde, küreselleşmeye karşı yerel ölçek temelli bir stratejiyi benimseyen iki farklı politik proje¹⁰, yerili toplumsal ilişkilere yönelik değerlendirmeleri, küreselleşme sürecine ilişkin yaklaşımları, siyasal mücadele süreçlerinde seçtikleştirdikleri toplumsal failer ve kimi somut politikaları açısından incelenecektir.

Yerelleşmeyi, küreselleşmeye karşı bir toplumsal tahayyül için temel gören Hines'a göre, son yirmi yıl serbest ticaret ortodoksisinin temel tezlerinin geçerleştiğini göstermiştir. Yoksulluk, eşitsizlik artmış, çevresel tahribat derinleşmiş ve kurumlar-yapılar demokratik kontrol süreçlerinden yoksun bırakılmıştır. Bu sürecin temelinde küreselleşme mantığı yatmaktadır. Çünkü, küreselleşme, uluslararası ticaret adına ücretlerde, sosyal refah standartlarında, çevresel dengeye büyük kayıplara yol açan ve tek-tip tüketici kültürü oluşturan spekülâtif yatırımcılar ve ulus-ötesi şirketlerin yararına sürdürülen bir süreçtir. Bu sürecin alternatifini ise, insanların kendi toplulukları içerisinde ve kendi temel ihtiyaçları çerçevesinde ilişki kuraçağı yerelleşme oluşturacaktır (Hines, 2000).

Hines'a göre, yerelleşme, yerelin aleyhinde gelişen küreselleşme sürecinin tersine çevrilisidir. Bu süreçte, yerel farklılıklar korunacak ve geliştirilecektir. Ancak, bu küreselleşme sürecinde olduğu gibi, etkinlik ve ilişkilerin yerel köklerinden-kültürlerinden kopartılması biçiminde gerçekleşmeyecektir. Yerel farklılıklar, yerel sosyal ilişkilerin korunması ile geliştirilecektir. Öte yandan, yerel olan bağlama bağımlı olarak değişebilmektedir. Yerel, ulus-devletin bir kısmını ifade edebileceği gibi, ulus-devletin kendisini veya ulus-devletlerin bölgesel gruplaşmasını da ifade edebilmektedir (Hines, 2000: 4-8).

Bu çerçevede yerelleşme projesi, korunmacı ve müdahaleci bir mantığı savunmaktadır. Buna göre, yerel olarak üretilen mal ve hizmetlerin ithalatına karşı ulusal ve bölgesel ekonomiler korunmalı; üretim için "burada satmak için buraya yerleş" ("*site-here-to sell-be*

re”) ilkesi benimsenmeli¹¹; topluluk ekonomilerinin yeniden inşası için para akışı yerelleştirilmeli; kaliteli üretimi sürdürebilme ve bürokratik mekanizmaların oluşumunu engelleyebilmek için yerel rekabet politikaları oluşturulmalı; yerel ekonomik ve politik sistemlerin demokratik yapısı sürekli olarak beslenmeli; yerel ekonomilerin yeniden inşa edilmesi için ticaretin yerelleştirilmesi sağlanmalıdır (Hines, 2000: 62-63).

Ancak, yerelleşme projesinin korumacılığı, küresel rekabet içerisinde kendisini korumak için sürdürülen tek-tarafli bir korumacılıktan farklı olarak, yerel pazarı özgül bir şekilde ayırmak ve korumak için küresel ölçekte sürdürülecektir (Hines, 2000: 153). Bu, “küresel olarak yereli koruma” (*‘protect the local, globally’*) projesidir.¹² Söz konusu proje, ne ticaret karşıtı, ne de bütünüyle kendine yeten otarşik bir sosyal ilişkiyi savunmaktadır. Yerelleşme projesi, sürdürülebilir yerel ekonomilerin belirleyiciliğinde yerel ticareti azami kılmak ve uzun mesafeli ticareti asgari düzeye çekmeyi hedeflemektedir (Hines, 2000: 63).¹³

Küreselleşmeden yerelleşmeye geçiş, geniş kitleler açısından bir dizi potansiyel avantaj taşımaktadır. Öncelikle, yerelleşme, politik iktidarın maksimum devri ve demokratik sorumluluk potansiyeline sahiptir. Çünkü, yerel ekonomi, bir çok insanın aktif katılımını içerdiği için özsel olarak demokratiktir. Öte yandan, yerelleşme (ulus-altı, ulusal, bölgesel olarak), yerel ekonominin kontrolünün yerel olanın eline geçmesidir. Bu, ulus-aşırı küresel şirketlerin etkinliğine son vermek ve sermaye üzerinde demokratik bir kontrolü oluşturmak anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, yerelleşme, ekolojik kirliliği de engelleyecektir. Çünkü, yerel olarak oluşturulacak sosyal ilişkiler, enerji tüketiminde önemli bir azalmaya yol açacaktır (Hines, 2000: 33-36). Yerelleşmeye geçiş, söz konusu potansiyel avantajların varlığında, küreselleşmenin yarattığı geniş tahribatın ortak paydada etkilediği birbirinden oldukça farklı grupları bir araya getirecek politik pro-

¹¹ Bu uygulama, yerelleşme projesini için yamsal değerdedir. Bu uygulama ile, küreselleşme sürecinin aktörü olan ulus-ötesi şirketlerin etkinliği kırılacaktır. Böylelikle, bölgesel, ulusal ve yerel piyasalara ulaşması engellenecek ulus-ötesi şirketlerin etkinlikleri, yurttaşların ve onların yönetimlerinin kontrolü altında gerçekleşecektir. Bu çerçevede ilk iş olarak, işgücü yasalarında, tüketici haklarında, çevre yasalarında değişiklikler yapılacaktır. Ancak, büyük sermayenin etkinliğini kırabilmek için öncelikle şirketlere sosyal sorumluluk yükümlülüğü getirilecektir. Sosyal sorumluluk ile, şirket yöneticileri şirket hissesine sahip kimselere karşı şirketin toplumsal etkileri konusunda sorumlu olacak; şirketler, tıpkı yatırımcılarına finansman bilgilerini bildirdikleri gibi, sosyal ve çevresel etkileri üzerine bilgilerini açıkça ilan edecekler; şirketin yönelimleri ve öncelikleri üzerinde hissedarların daha geniş etkileme fırsatına sahip olacaktır. Böylelikle, küreselleşmenin gerçekleştiremeyeceği etik temelli bir ticaret ilişkisi oluşacaktır (Hines, 2000:69-78).

¹² Bu proje kapsamında, günümüzün *status qua’*sı olan MAI kaldırılacak ve yerine AIC (*Alternative Investment Code*), Alternatif Yatırım Yasası, oluşturulacaktır. AIC’nin temel hedefi sermaye üzerinde demokratik kontrolü güçlendirmek ve yerel topluluklara yarar sağlayacak yatırımları teşvik etmektir (Hines,

13| Yerelleşme projesi- nin kurucu fikri olan bu nokta, ithalat üzerinde yapılacak sıkı kontrol ile sağlanacaktır. Bu çerçevede, ulusal ve bölgesel düzeyde, yereli ve yerel ekonomiyi öne çıkaracak bir yaklaşımla yerel olarak üretilmeyen bir ürün ulusal ya da bölgesel düzeyde karşılanacaktır. Uzun mesafeli ticaret, sadece, yerel, ulusal ve bölgesel olanaklar çerçevesinde üretilmeyen mal ve hizmetler için düşünülecektir (Hines, 2000:63-67).

je ile gerçekleşecektir. Bu projede, yerel kampanyalar ile köklü makro ekonomik dönüşümler bir arada düşünülecektir. İşsizler, tüketiciler, çevre gönüllüleri, savaşı karşıtları, yerel politikacılar, yerel girişimciler yerelleşme projesi içerisinde yer alacaktır. Böylelikle, bir çok gücün karışımı, küreselleşmeden yerelleşmeye doğru köklü bir değişim için birlikte çalışmaya başlayacaktır (Hines, 2000: 151-156).

Görülüyor ki, taşıdığı oldukça modernist pratiklerle önceki bölümlerde sıkça referans verilen yerellik yaklaşımlarından farklılaşan Hines'in yerelleşme projesi, sınırlarını tam olarak tanımlayamadığı, yerel alanlarda kurulacak mikro işletmeler temelli küresel bir "Keynescilik" stratejisi niteliğindedir. Bu durum ise, bize göre, söz konusu projenin küreselleşme mantığı karşısında sözü edilen çerçevede alternatif olma iddiasını sınırlamaktadır. Çünkü, kapitalist toplumsal ilişkinin hâkimiyetini sürdüğü herhangi bir geçici uzlaşma, tam da sermaye ilişkisinin eşitsiz ve bileşik gelişme eğilimi nedeniyle, Hines'in dile getirdiği ölçüde, küresel ölçekte eşit olarak her yerel birimin sermaye üzerinde kontrol sağladığı "etik" bir sosyal ilişkiyi oluşturamayacaktır. Bu zorunluluk, tarihin çelik yasa-sı değil, sermaye ilişkisinin sonucudur. Bu nedenle, küreselleşmeye alternatif bir proje, sınırlılığını ancak, sermaye ilişkisini aşarak kırabilecektir.

Öte yandan, söz konusu proje önemli belirsizlikler taşımaktadır. Ulusal devletlerin varlığını koruduğu ve sözü edilen yerelleşme politikaları ile güçlendireceği bir süreçte, ulus-altı yerellikler temelli bir sosyal ilişkinin hangi ilişki zemininde gerçekleşeceği muğlaktır. Küreselleşme mağdurları olarak tanımlanan geniş kit- lelerin kendilerini ulusal ölçekte örgütlediği zeminde, projenin öngördüğü biçimde küreselleşmeye alternatif bir sosyal ilişkinin ulusal devlet öncülüğünde ulus-altı yerel sosyal ilişkiler olarak kurulması mümkün görünmemektedir. Çünkü, yerellik, yerel farklılıklar, ardında sermaye ilişkisinin küreselleşme stratejisinin bulundu-

ğu belirli bir sosyal ilişkinin ürünüdür. Bu nedenle, farklılığı koruma amacıyla yerelleşmeyi küreselleşme süreçlerine alternatif olarak tanımlamak, farklılık ve çoğulluğun üretim kaynağını yadsımak olacaktır. Bu çerçevede savunulacak “küreselleşmenin reddi temelli bir yerelleşme projesi” de, yerel farklılıkları, belirli bir sosyal ilişkiden bağımsız, kendinde bir durum olarak tanımlayacaktır. Bu durum ise, yerelleşme projesini sosyal ilişki gerçekliğinden uzaklaştıracak ve belirsiz kılacaktır. Nitekim, Hines’in ileri sürdüğü proje de, ulusal devletlerin varlığı-etkinliği, ulusal devletin öncülüğünde yerelleşme pratiğinin hangi sosyal ilişki zemininde yükseleceği, yerel ile tanımlanmak istenenin ne olduğu gibi bir politik proje için gözardı edilemeyecek olan temel noktalar belirsizdir. Bu belirsizliğin ardında geride kalan ise, sadece, demokratik ilişki biçimi için en küçük sosyal ilişki ölçeğinin temel alınması ve zorunlu kaldıkça geometrik bir dizi şeklinde ölçeğin genişletilmesi varsayımı olmaktadır. Böyle bir yaklaşım, mekân fetişizmi eleştirilerine yanıtızsız kalmakla birlikte; daha önemlisi, bir politik projenin gerektirdiği sosyal gerçeklikten de uzak olacaktır.

İnceleyeceğimiz bir diğer yerel temelli sol politik proje ise, Yeni Sağ politikalarının sonuçlarına dikkat çekmekte ve bu çerçevede solun tek uluslu politikaları aşan bir strateji ile yanıt üretebileceğine işaret etmektedir. Bu stratejik yenilenmede, yeni orta sınıf ve yerel politikalar başat bir rol oynayacaktır (Dickens, 1989). Dickens’a göre, 1970’lerden itibaren sosyal ilişkilerde köklü bir değişim gerçekleşmiştir. Bu dönemde, hizmet sınıfı, yeni küçük burjuvazi ya da yeni orta sınıf olarak nitelendirebilecek, önceki dönemlerin orta sınıflarından oldukça farklı, yeni bir sosyal sınıf ortaya çıkmıştır. Ne kapitalist ne de basitçe bir işçi olan yeni orta sınıf oldukça özgün ilişkileri taşımaktadır. Yerellik ve yerel politikalar ise, bu bağlamda, öne çıkmaktadır. Çünkü, coğrafi hareketliliği düşük olan yeni orta sınıfın önemli bir bölümü, içerisinde bulun-

duğu yerellikle ilgilenmekte ve sahip olduğu birikimle yerelin geleceğine ilişkin süreçlerde aktif olarak yer almaktadır. Bu durum, önceki sosyalist stratejilerden oldukça farklı düşünmemiz gereken bir bağlamda, sol için yerellik temelli yeni bir stratejiyi gerekli kılmaktadır (Dickens, 1989: 1-8).

Yerellikler (*localities*), insanların günlük yaşam alanları olarak, iş yaşamı ile iş-dışı yaşam ilişkilerinin birleştirdiği ve kimi özgül bağlantıların meydana geldiği sosyal bağlamdır. Öte yandan, çeşitli alan araştırmaları göstermektedir ki, iş-dışı yaşam ilişkileri benzer iş süreçlerinde bulunan insanların politik yönelimlerini oldukça farklılaştırmaktadır (Dickens, 1989: 90-91). İş-dışı sosyal ilişkilerin ya da sivil toplumun önemini belirten bu durum, yeni orta sınıfın sadece sayısal olarak değil etkisi açısından da önemini artırdığı bir bağlamda yeni bir politik stratejiyi gündeme getirmektedir. Bu çerçevede, sosyalist stratejinin eski biçimleri ve ulusal ölçekte sürdürülen tek uluslu politikalar terk edilmelidir (Dickens, 1989: 93-94). Sol politik mücadele, günümüzde yaşanan sosyal dönüşümlerin bilincinde, yaşam çevresi ve yerellikleri temel alan alternatif bir strateji geliştirmelidir. Söz konusu stratejide, azami düzeyde özyönetim (*maximum self-management*) temel ilke olmalıdır. Fakat, bu durum, politik mücadeleyi yerel olanla sınırlamamalıdır. Azami kendini yönetimin gerçekleşmesi sürecinde, ulusal devlete ve müdahale pratiklerine kolaylaştırıcı ve destekleyici bir aktör olarak gereksinim duyulacaktır. Bu çerçevede, yerel politikalar, geleneksel yukarıdan aşağıya bürokratik devlet müdahalesi biçimine karşı alternatif bir ilişkiyi temsil edecektir. Bu ilişkinin kurulmasında, nicel ve nitel olarak etkili olan yeni orta sınıf başat bir rol alacaktır (Dickens, 1989: 193-217).

Dickens'in yerellik projesi, Yeni Sağ'ın politik iktidarı sonrasında, özellikle İngiltere'de, solun, piyasa ve devlet merkezli stratejilerin dışında başka bir yolu savunması gerektiğini belirten "üçüncü yol yaklaşımı"¹⁴

ile örtüştüğü görülmektedir. Devlet ile sivil toplum ayırımı, devlet müdahalesinin yerel sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesi sürecinde kolaylaştırıcı ve destekleyici bir çerçeveye indirgenmesi, yeni orta sınıfa atfedilen rol ve yerel demokrasilerin oluşturulmasının ötesinde düşünülmeyen sosyal dönüşüm projesi, söz konusu ortaklığın göstergesidir. Bu çerçevede, üçüncü yol stratejiye yönelik temel eleştirilerin sözünü ettiğimiz yerelleşme projesi için de geçerli olduğunu düşünüyoruz.¹⁵

Genel olarak üçüncü yol yaklaşımını ve özel olarak sözünü ettiğimiz yerelcilik projesini dört temel noktada sorunlu bulmaktayız. Öncelikli olarak, bu yaklaşımın sol için yeni bir stratejiyi ifade ettiği savı sorunludur. Yeni Sağ politikaları ve bürokratik devlet müdahalesi dışında üçüncü bir yaklaşımdan söz edilmesi kapitalizm ve sosyalizm dışında yeni bir toplumsal tahayyül görüntüsü çizmesine karşın, üçüncü yol stratejisi kapitalizm içerisinde bir çözüm aranışıdır. Bu çerçevede, üçüncü yol yaklaşımı, Yeni Sağın tarihin sonu söylemini de yeniden üreten bir çizgidedir.¹⁶ İkincisi, bu yaklaşımlara hâkim olan devlet-sivil toplum ikiliği, devleti ve “sivil toplumu” anlamamızı zorlaştırmaktadır. Üçüncü yol yaklaşımında, devlete atfedilen bir dizi olumsuzluk ve sivil toplum için düşünülen bir dizi olumluluk, söz konusu ikili düşünceye yaslanmaktadır. Halbuki, belirli bir sosyal ilişki çerçevesinde düşünülmesi gereken iki kategori de önsel olarak olumlu ya da olumsuz bir içerik taşımamaktadır. Bu nedenle, devlet-sivil toplum ikiliği üzerinde yükselen politik projeler, devlet ve sivil toplum konusunda gerilimler yaşamaktadır. İkilik çerçevesinde düşünüldüğünde, sivil toplum özgürlük-demokratik ilişkiler alanı olduğundan, devlet müdahalesi mantığının reddedildiği söylenmektedir. Ancak, ikili düşüncenin getirdiği bir dizi olumlu değer taşıyıcısı sivil toplum kurgusunun gerçeklikten uzak veriliğinde, devlet müdahalesine yeniden dönülmektedir. Nitekim, Dickens, devlet müda-

14 Bilindiği gibi, üçüncü yol yaklaşımı, devlet ile sivil toplum ayrımı üzerine kurulmuştur. Bu ayırmada, devlet bir dizi olumsuz değer önne çıktığı bir alan olurken, sivil toplum demokrasi, özgürlük gibi olumlu değerlerin mekânı olmaktadır. Buna göre, Keynesyen dönemde refah devleti uygulamaları toplumun her alanına uzanmış ve sivil toplumu zayıflatmıştır. Öte yandan, bu dönemin ardından gelen Yeni Sağ politikaları ise, adaletsizlik yaratmış ve eşitsizlikleri derinleştirmiştir. Dolayısıyla, günümüzde sol politika devletçi ve piyasacı mantığın dışında bir üçüncü yol üretmelidir. Yerelleşme ve yerel kamusal alanların oluşumu, yaratacağı gelişkin sivil toplum yapısı ile, üçüncü yolun temel unsuru olacaktır (Giddens, 2000).

15 Üçüncü yol yaklaşımının kent mekânı ve yerel topluluklara ilişkin değerlendirmelerinin geniş bir eleştirisi için bkz Şengül, 2001:169-188.

16 Tarihin sonu iddiası ile özdeşleşen Fukuyama'nın söz konusu kitabının ismi, Tarihin Sonu ve En Son İnsan (*The End of History and The Last Man*) 'dır. Belirtmek gerekir, Fukuyama, kitabında artık tarihin akmadığını değil, daha çok, tarihin kapitalist toplumsal ilişkinin ötesine geçemeyeceğini söylemektedir. Üçüncü yol yaklaşımı da, kapitalizm içerisinde aranışı ile bu savı kabul etmektedir.

halesini önce reddetmekte, sonra sivil toplumu geliştirme sürecini kolaylaştırıcı ve destekleyici bir bağlamda devlet müdahalesini savunmaktadır. Fakat, nasıl bir ilişkinin öngörülen bağlamda devlet müdahalesini oluşturacağından söz etmemektedir. Üçüncüsü, üçüncü yol yaklaşımının temel unsuru olan yerelleşme politikalarının, özgür, demokratik ve eşitsizlikleri azaltıcı bir toplum oluşturacağı savı oldukça sorunludur. Her yerel birimin bir diğeri aleyhine sermaye çekme yarışına girdiği bir sosyal ilişkide, yerel birimler arası eşitsizliklerin derinleşmemesi mümkün değildir. Geçmişte ulusal devletin düzenlemeleri ile bir ölçüde giderilebilen bu durum, yerelleşme politikaları ile yerelliklerin kendi başına sosyal, siyasal ve ekonomik birim haline dönüştürüldüğü bir noktada, sorun olarak görülmek bir yana, kazanan ve kaybedenin olacağı bir yarışmanın meşru sonucu olarak görülecektir. Dickens'ın yerelleşme projesinin temel aktörü olan “yeni orta sınıf” üyelerinin başka yerelliklerde yaşanan sosyal ve ekonomik sorunlara ilgi göstereceğini düşünmek hayli güçtür. Bu çerçevede, üçüncü yol yaklaşımı eşitsizlikleri giderici değil, meşrulaştırıcı bir işlev görecektir. Dördüncü olarak, söz konusu yaklaşım, sürecin yeni orta sınıf üyelerinin bir kısmı dışında, çalışan sınıflar için neler getireceği noktasında sessiz kalmaktadır. Sessizlik, daha çok, yeni orta sınıf önderliğinde geleceği belirlenen yerel birimin gelişmesinin dolaylı olarak çalışan sınıfların diğer üyelerine de uzanacağı varsayımı yatmaktadır. Bu tezin çalışan sınıflara maliyetini önceki bölümde belirtmiştik. Ücretlerde gerileme, sermaye mantığının daha yoğun hâkimiyeti ve çalışan sınıfların, sermayeyi tutabilme aranişında, daha fazla disipline olduğu gerçeği, sürecin dolaylı etkilerinin çalışan sınıflar açısından olumlu olmadığını göstermektedir.

Bu bölüm gösterdi ki, yerellik, birbirinden oldukça farklı yaklaşımların ilgi odağını oluşturmaktadır. Üst anlatıların iflasını ve postmodern dönüşümü imleyen yaklaşım, küreselleşme sürecinin yerel değerleri orta-

dan kaldırdığı ve tek-tip bir kültürü yaydığını söyleyen muhafazakar yaklaşım ve “sosyal demokrasiyi yeniden diriltme” iddiasındaki üçüncü yol yaklaşım yereli temel sosyal ve siyasal birim olarak görme eğilimindedir. Yerel olanın öne çıkışının, küreselleşme olarak nitelendirilen sermayenin 1970’lerin krizini aşma yönünde geliştirdiği stratejilerle ilişkili olduğunu önceki bölümlerde göstermiştik. Bu çerçevede, yerel olanın öne çıkışı ile yerel farklılıklara artan ilgi arasında paralellik görmek mümkündür. Ancak, ulusal ölçeği önemsizleştiren bir yaklaşımla, yereli başat sosyal ve siyasal birim olarak tanımlamak, bize göre, oldukça hatalıdır. Önümüzdeki bölümünde bu hata ile ilgileniyoruz.

IV. Sosyal-Siyasal Ölçekler

Sermaye ilişkisinin tamamlanmamışlığı, yeniden üretiminin ekonomi-dışı koşullara bağlı olması, sermaye ilişkisine içsel olan yapısal çelişkiler ve yönetim süreçlerinde ortaya çıkan kaçınılmaz çatışmalar gibi temel özellikleri ile kapitalizm, önceki dönemlerden oldukça yoğun bir şekilde düzenlenmeye gereksinim duymaktadır (Jessop, 2000: 325). Söz konusu düzenlenme gereksinimi mekân da coğrafi ölçekler ya da mekân sal sabitler (*spatial fixes*) olarak karşılık bulmaktadır (Harvey, 1982). Ölçekler, mekân sal sabitler, tarihsel ve coğrafi süreçlerde siyasal mücadeleler sonucunda oluşturulmaktadır (Şengül, 2001). Bu nedenle, her ölçek belirli çıkar ilişkilerini içermektedir (Swynegedouw, 1997: 140).

Yerel, ulusal ve küresel olmak üzere, tarihsel olarak, üç temel ölçekten söz edebiliyoruz. Bilindiği gibi, kapitalizm öncesinde kent devletleri temelli sosyal ilişkiler yerel ölçeği başat kılmakta idi. Kapitalist toplumsal ilişkilerin yaygınlaşmasıyla birlikte, ulusal ölçek başat ölçek haline gelmiştir ve günümüze kadar bu niteliğini korumuştur. Ancak, bugün gündemimizde olan soru, “kü-

17| Hem yerel hem de küresel olana ilişkin “demiryolu” metaforu kullanılmaktadır. Demiryolunda herhangi bir noktada bulunduğu yereli anlatmakla birlikte geniş bir ağı oluşturmaya deniyle de küreseldir. Bu metafordan hareketle yer temelli bir savunuyu için bkz. (Dirlik, 2002:132-149).

reselleşme” olarak tanımlanan sürecin söz konusu ölçek ilişkisini geçersiz kıлып yeni bir ölçek ilişkisi oluşturup-oluşturmadığıdır.

Hall ve Jacques’e göre, küreselleşme, ulusal ölçeğe dayalı ilişkileri geçersizleştirmekte ve kapitalizmin ‘Yeni Zamanlar’ı ile birlikte yeni ölçekler ve yeni biçimler oluşturmaktadır (1995). Bu bağlamda, Swynegedouw (1997), ne küresel ne yerel, olarak tanımlanabilecek bir yeni ölçek ilişkisinden söz etmektedir. Yazara göre, günümüzün ekonomik-politik dönüşümleri, paralel ve eşzamanlı olarak, küçük (yerel) ve büyük (küresel) ölçeklere doğru hareketler tarafından nitelendirilmektedir. Küyerelleşme (*glocalization*) olarak tanımlanması gereken bu süreç, kendi içerisinde küresele ya da yerele geniş bir geçerlilik atfetmemektedir. Fakat, bizi belirli coğrafi ölçeğin rolünü ve önemini değiştiren bir dizi sosyal-mekân sal süreç noktasında uyarmaktadır. Ölçek atlaması (*jumping of scales*) olarak betimlenebilecek söz konusu sosyo-mekân sal süreç, bizi, yerelden küresele uzanan ve “iktidar ve kontrol için her gün mücadelenin sürdüğü ölçek politikaları alanına” taşımaktadır (1997: 160-161). Benzer bir yaklaşım Hardt ve Negri tarafından savunulmaktadır. Yazarlara göre, küreselleşme süreciyle birlikte, sınırsız ve merkezsiz bir ağ ilişkisi ortaya çıkmıştır. Bir noktanın hem yerel hem de küreseli ifade ettiği bu ilişkide, politik mücadeleler bulunduğu yerellikten küresele sıçramakta ve yeni bir politik mücadele alanı ortaya çıkmaktadır (Hardt ve Negri, 2001).¹⁷ Daha itinalı bir yaklaşımı benimseyen Jessop’a göre, farklı bir çok sürecin karmaşık sonucu olarak düşünülmesi gereken küreselleşme süreci, ulusal ölçeğin Keynesyen refah devleti çerçevesinde işleyen yapısını krize taşımıştır. Ulusal ölçeğin söz konusu krizi, eş zamanlı olarak geçmişte ulusal ölçek altında ikincileştirilen ulus-altı ve ulus-üstü

süreçleri öne çıkarmıştır. Ölçek nisbileşmesi (*the relativization of scale*) olarak tanımlanabilecek bu “yeni” ölçek ilişkisi, başat yeni bir ölçeği değil, Gramsci’nin deyiimiyle, “eskinin ölmekte olduğu, ancak yeninin henüz doğmadığı” bir durumu işaret etmektedir (2000).

Sermaye ilişkisinin her yeniden yapılanma sürecinin önemli “yenilenmeler” içerdiği kuşku götürmez bir gerçekliktir. Bu çerçevede, sermaye ilişkisinin 1970’lerdeki krizini, “yeni” artı-değer üretim stratejileri ile aşmayı hedeflediği görülmektedir. A.Mair’in Honda şirketi üzerine yaptığı çalışma gösterdiği gibi, uluslar arası şirketlerin “yeni” stratejisinde “stratejik yerelleşme” önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (1997).¹⁸ Ancak, küreselleşme süreciyle birlikte uluslararası ilişkilerin artan yoğunluğu ve “ulus-üstü” kimi yapıların oluşturulması, oldukça hatalı bir denklem kurulmasına neden olmaktadır. Buna göre, “ne kadar çok uluslararasılaşma varsa, o kadar az ulusallık/ulus-devlet” yaşanmaktadır. Halbuki, Poulantzas’ın 1970’lerde benzer bir denklem kurana karşı söylediği gibi, sermayenin uluslararasılaşması ulus-devlet etkinliğinin azalması ve ulusal ölçeğin geçersizleşmesi olarak algılanamaz. Bu durum, daha çok, ekonomi politikalarının, artan bir şekilde, ulus devletlerin kendi ulusal sermayelerinin uluslararası yayılımı ve yoğunlaşmasının sağlanması ile ilgili olduğunu gösterir (Poulantzas, 1974: 70-88). Bu nedenle, ulusal sınırların ötesinde sermaye üretimi, iktidarı ulus-devletin elinden almaz, aksine, ulus-devleti daha yoğun olarak sürece müdahale etmeye zorlar. Dolayısıyla, küreselleşme, ulus-devletleri geçersizleştirerek değil, yeniden tanımlayarak ve yeniden üretirek ilerlemektedir (Wood, 1999).¹⁹

Öyleyse, günümüzde yaşananı, ulusal ölçeğin ortadan kalkışı olarak değil, küreselin, ulusalın ve

18 Bu bağlamda, yazının başında belirttiğimiz HSBC firmasının tanıtım kampanyaları iyi bir örnektir. Firma, stratejisini şu cümleler ile anlatmaktadır: “Bir ülkenin tercihi olmak için o ülkenin parçası olmak gerekir. İşte bu yüzden Türkiye’deki tüm şubelerimizde Türkiye’nin uzmanlar bankacıları çalışıyor. Ama onların bu uzmanlığı sadece kendi şubelerindeki birikimlere değer katmakla kalmıyor. HSBC’de yerel bilgi, 81 ülkedeki 700 şubede paylaşıyor” (16 Mart 2002, Hürriyet).

19 Örneğin, kapitalist sistemin temel aktörlerinden Dünya Bankası, iyi yönetim (*good governance*) çerçevesinde merkezden yerele kimi hak ve yetki devirlerini (*devolution*) “önermektedir”. Ancak, söz konusu devir politikaları, ulus-devletin temel iktidar mekanizmalarını geriletmekte, daha çok, yerel birimleri uluslar arası kapitalist sistemle daha kolay bir ilişkiye taşımaktadır (bkz. WB, 2000:bölüm 5 ve 6). Bu durumun mülkiyet ilişkileri temelinde yerel aktörleri güçlendirerek yerel yapıları ulus-devletlerden bağımsız kılabilceği tezi ise, yerel düzeyde faaliyet gösteren sermayelerin stratejilerini dünya ölçeğinde yürüttüğü bir gerçeklikte anlamsızlaşmaktadır. Öte yandan, küresel ölçekte faaliyet gösteren sermayenin ulus-üstü yapıları ile ulus-devleti aşma eğiliminde olduğu savı ise, söz konusu faaliyetlerin şirketlerin kendi ulus-devletleri dolayısıyla sürdürül-

ulus-altı/üstü yerelliklerin, ulusal ölçeğin başatlığına yeni bir ilişki içerisinde tanımlanma çabaları olarak okumak gerekmektedir. Bu çabaların, ulusal ölçeği geçersizleştirme olasılığı ise, yakın, orta ve tahmin edilebilir uzun vadede mümkün görünmemektedir. Çünkü, süreç ulusal olanın belirli yönlerini zayıflatmakla birlikte, belirli yönlerini de güçlendirerek ilerlemektedir.

Genel Bir Değerlendirme

Yazı boyunca, ulusal ölçeği göz ardı ederek yerel ölçeği başat kılan yaklaşımları ve yerel olan üzerine kurulu siyasal stratejileri değerlendirdik. Görülüyor ki, sosyal bilimlerde bir dizi tartışma açan ve toplumsal ilişkilerde niteliksel değişiklikler varsayan küreselleşme söylemi, yerel ölçeği öne alan yaklaşımların önemli bir referans kaynağını oluşturmakta. Bu çerçevede, sermayenin artan uluslararasılaşması ile karakterize olan küreselleşme süreci ulusal devletlerin ve ekonomilerinin eklemlenerek oluşturduğu mevcut sosyal ilişkilerin geçersizleşmesi olarak yorumlamakta ve küreselin yerele, yerelin küresel olana taşındığı yeni bir ölçek ilişkisinden söz edilmektedir. Öte yandan, siyasal mücadele stratejisini yerel olan üzerine kuran yaklaşımların, sonuçları çok daha ciddi olan, başka bir varsayım geliştirdikleri görülmektedir. Buna göre, artık sınıf temelli mücadeleler geçersizleşmiştir; ve bir merkezi varsayan bütünlüklü toplumsal dönüşüm projeleri, kaçınılmaz olarak, bürokratik ve totaliter bir sosyal ilişki yaratacaktır. Bu çerçevede, siyasal mücadeleler kapitalist toplumsal ilişkiyi aşma (devrim) hedefiyle değil, demokrasinin derinleştirilmesi ekseninde sürdürülmeli ve evrensel değerlerin biçimlendireceği bütünsel sosyal dönüşüm projelerinden vazgeçilmelidir.

Yerelci yaklaşımlara kaynaklık eden söz konu-

su iki varsayımın ciddi tehlikeler barındırdığını düşünüyoruz. Sorunlarına önceki bölümde değindiğimiz ilk varsayım, teorik bir çözümleme hatası düzeyinde kalabilir. Ancak, ikinci varsayım, öngördüğü siyasal stratejiyle, bizleri, eylemli insan pratiği ile verili kapitalist toplumsal ilişkileri aşma ve eşitlik, özgürlük, kardeşlik gibi evrensel değerler etrafında bütünlüklü bir toplumsal projeyi hayata geçirme perspektifinden uzaklaştırmaktadır. Bu ise, yeni bir diziliş mücadelesinin sürdüğü günümüzde, eşitlik ve özgürlük mücadelesi açısından telafi edilmesi güç olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Özelde yerelci yaklaşımın ve genelde onun kuramsal kaynağı postmodern düşüncenin, evrensel ilkeler etrafında yürütülen bütünlüklü toplumsal projelerin kimi başarısızlıklarından ya da yenilgilerinden hareket ettiği görülmektedir. Refah devleti uygulamalarına duyulan tepkiler ve özellikle, temel iddiası eşitlik ve özgürlük gibi evrensel değerleri gerçekleştirmek olan sosyalizm projesinin reel sosyalizmler nezdinde –göz ardı edilemeyecek- sorunları ve çözülüş süreci, tüm evrensel değerlerin ve bütünsel sosyal dönüşüm projelerinin geçersizleşmesi olarak yorumlanmaktadır. Bu çerçevede, evrensel değerlerin kaynağı olan Aydınlanma hedef haline getirilmektedir. Halbuki, Callicinos'un da belirttiği gibi, Aydınlanma bütünlüklü mutlak bir paradigma değil, egemenlik ve özgürlük, evrensellik ve yerellik gibi bir dizi gerilimi taşıyan ve üzerinde siyasal mücadelelerin sürdüğü bir zemindir (1999: 25-38). Dolayısıyla, belirli bir siyasal projenin başarısızlığı, evrensellik-yerellik karşıtlığında değil, söz konusu projenin özgün bileşenleri bağlamında irdelenmesi gerekmektedir.

Böyle bir yaklaşımla, verili toplumsal ilişkileri aşan bütünlüklü bir toplumsal dönüşüm projesi

mümkün ve gereklidir. Sermayenin küreselleştiği ve hareketlilik yeteneğini artırarak çalışan sınıflar üzerinde çok yönlü baskı kurduğu günümüzde, çok boyutlu ve çok ölçekli bir mücadele stratejisi geliştirmek gerekmektedir. Ancak bu stratejide, evrensel bir fail olarak çalışan sınıflar ve iktidar yatağı olarak ulusal ölçek ayrıcalıklı bir rol almalıdır. Çünkü, yaşamı belirli bir amaç doğrultusunda düzenleme çabası, farklılaşmış direniş pratikleri ile değil, benzerlik kazanmış kolektif mücadelelerle gerçekleştirilebilir. Bu doğrultuda, bir dizi farklılığın, benzerlik kazanacağı ve kolektif bir mücadeleye taşınabileceği evrensel durum, üretim araçlarından yoksunluk, yani çalışan sınıflar kategorisi olacaktır. Öte yandan, kolektif mücadele, yerel, ulusal ve küresel ölçeklerle ilişkili biçimde, ancak, ulusal ölçek temelinde sürdürülmelidir. Çünkü, çalışan sınıfların kolektif biçimde örgütlenebileceği, sermayenin yarışmacı yerellikler stratejisine karşı koyabileceği ve siyasal iktidarı hedefleyebileceği tek alan, hâlâ ulusal ölçektir. Çok boyutlu bu stratejinin önemli bir ayağını, yaşamın belirli amaçlar doğrultusunda, homojen bir sosyal ilişki yaratmadan, bütünsel olarak düzenlenebileceği fikrinin güncel kılınması oluşturacaktır. Bu ise, gücünü kitlelerden alan sosyalist bir *avant-garde* hareket ile gerçekleştirilebilecektir.■

Kaynakça

- Arslan, E. (2000) "Radikal Demokrasinin Ötesi: Siyasi Metafizik Aşmak", *Mürekkap*, 14, 112-127.
- Baudrillard, J. (1991) *Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu*, çev. O. Adanır, İstanbul: Ayrıntı.
- Best S., Kellner D. (1998) *Postmodern Teori*, çev. M.Küçük, Ayrıntı: İstanbul.
- Callinicos, A. (1999) *Social Theory: A Historical Introduction*, Cambridge: Polity
- Callinicos, A., (2001), *Postmodernizme Hayır: Marksist Bir Eleştiri*, Ankara: Ayraç.
- Castells, M. (1977) *Urban Question*, Londra: Arnold.
- Cooke, P. (1990) *Back to Future: Modernity, Postmodernity and Locality*, Cambridge: Polity.
- Cox, K.R. ve Mair, A. (1991) "From Localised Social Social Structures to Localities As Agents", *Environment And Planning A*, 23 (2), 197-213.
- Çulhaoğlu, M. (2001) "Yerlilik ve Özgül Olan: Abartıdan Uzak, Gerçeğe Doğru", *Sosyalist Politika*, 29, 13-28.
- Dickens, P. (1989) *One Nation? Social Change and The Politics of Locality*, London: Pluto Press.
- Dirlik, A. (2002) "Küreselleşme ve Yer Siyaseti", Evren, S. ve Ögürl, R.,(der), *Başka Bir Dünya Mümkün*, İstanbul: Everest, 132-149.
- Duncan, S., Savage, M. (1991) "New Perspectives on The Locality Debate", *Environment And Planning A*, 23 (2), 155-164.
- Elander, I., vd. (1991) "Locality Research and Comparative Analysis: The Case of Local Housing in Sweden", *Environment And Planning A*, 23 (2), 178-196.
- Feyer, F. ve Heller, A. (1988) *The Postmodern Political Condition*, New York: CP.
- Giddens, A. (2000) *Üçüncü Yol: Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, çev. M.Özay, İstanbul: Birey.
- Goodwin, M. (1989) "The Politics of Locality", Cochrane, A. ve Anderson, J., *Restructuring Britain in Transition* içinde, London: Sage Publication, 142-171..
- Gündoğdu, İ. (2002) "Küreselci Sol İdeoloji", *Sosyalist Politika*, 32, 81-99.
- Hall S. ve Jacques, M. (1995) "Giriş", Hall S., ve Jacques, M.,(der) *Yeni Zamanlar* içinde, çev. A.Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı, 15-25.
- Hall, S. (1991) "The Local and The Global: Globalization and Ethnicity", King, A., *Culture, Globalization And The World System* içinde, London: MacMillan.
- Hardt, M.ve Negri, A. (2001) *İmparatorluk*, çev. A.Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı.
- Harvey, D. (1982) *Limits to Capital*, Oxford: Blackwell.
- Harvey, D. (1985) *The Urbanization of Capital*, Oxford: Blackwell.
- Harvey, D. (1997) *Postmodernliğin Durumu*, Çev:S.Savran, İstanbul: Metis.
- Hines C. (2000) *Localization: Global Manifesto*, London: Earthscan.
- Hirst P., Thompson, G. (1998), *Küreselleşme Sorgulanıyor*, çev. Ç.Erdem, Ankara: Dost.
- Hobsbawm, E. (1996) *Kısa Yirminci Yüzyıl: 1914-1991 Aşırıliklar Çağı*, çev. Y. Alogan, İstanbul: Sarmal.
- Jessop, B. (1982) *The Capitalist State*, London: MR.
- Jessop, B. (2000) "The Crisis of National Spatio-Temporal Fix and The Tendentia Ecological Dominance of Globalizing Capitalism", *Internati-*

onal Journal of Urban and Regional Research, 24 (2), 323-359.

Köseçik, M. (2000) "Yerel Yönetim Teorileri ve Merkez-Yerel Yönetim İlişkilerindeki Merkezileşme: Thatcher Dönemi", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 9 (1), 25-41.

Laclau E. ve Mouffe, C. (1996) *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*, çev. A. Kardam, İstanbul: Birikim.

Lyotard, J.F. (1997) *Postmodern Durum*, Çev:A.Çiğdem, Ankara:Vadi.

Mair, A. (1997) Strategic Localization: The Myth of The Post-National Enterprise", Cox, K.R., (der), *Spaces of Globalization* içinde, New York: Guilford Press.

Morris, L. (1991) "Locality Studies and The Household", *Environment And Plannig A*, 23 (2), 165-177.

Poulantzas, N. (1974) *Classes in Contemporary Capitalism*, London:NLB.

Swyngedouw, E. (1997) "Neither Global Nor Local: Glocalization and The Politics of Scale",

Cox, K.R., (der), *Spaces of Globalization* içinde, New York:Guilford Press.

Şengül, H. T. (1997) *Sosyal İlişkiler, Mekân sal Yapılar ve Yerellik*, yayımlanmamış çalışma.

Şengül, H. T. (2001) *Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar*, İstanbul: WALD.

Urry, J. (1999) *Mekân ları Tüketmek*, Çev: R.Öğdül, İstanbul:Ayrıntı.

WALD, (1997) *Yerel Üzerine Bir Tartışma*, İstanbul:Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları.

Wood, E. M. (1996) "Modernity, Postmodernity or Capitalism", *Monthly Review*, 48 (3), 21-39.

Wood, E. M. (1999) "Unhappy Families: Global Capitalism in a World of Nation-States", *Monthly Review*, 51 (3), 1-12.

Wood, E. M. (2001) "Postmodern Gündem Nedir?", Wood, E. M., Foster, J. F. (der) *Marksizm ve Postmodern Gündem* içinde, Çev:A.Fethi, Ütopya:Ankara,7-26.

World Bank (2000) *Entering the 21st Century: World Development Report 1999/2000*, New York: Oxford University Press.